Број 46 У Новом Саду, у недељу 1. (14.) марта 1909. Година XLIV.

»Застава« излази сваки дан двапу, а та недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље за један месец 2 круне 70 нот. а за три месеца 8 круна.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

За огласе плаћа се 12 нот од сваке врсте ових ситних слова,

Уредништво »Заставе« је у кући г. Ј. Чавића Администрација »Заставе« налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 22

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. (Јутарњи лист.) ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Шта је ново!

XXXVII.

Прекјуче је било у „Застави“ да суд у парници велеиздаје не треба да се продужи у Загребу. Треба да се одреди други суд, у онаквом крају земље, где не прети опасност немира То би било по закону. Тамо не може бити о правди реч, где узрујане гомиле вичу: Распни их!

Хоћу да покажем и овде са неколико примера како изгледа у Загребу.

Када су пре неколико дана у Загребу напали у сред бела дана неколико српских послани ка, изишла је из Гајеве улице руља.

— Шта? је тамо пита неко.

— Ништа! Само су ту сад претукли два Влаха.

— Требали су их убити, да нема те гамади (гадова) допуњује неко.

Мало после иде улицом хроми Србин. Неко му виче: — Вашко Влашка. Одавна сам казао да те треба већ убити, да се туда не вучеш. Све вас треба претући.

И гомила се слатко — смеје.

* * *

Има један човек који чека. То је чика Лука Јовановић.

Познато је, да је Елеговић писао у „Хрватском Праву“, да ако Срби велеиздајници не буду осуђени, треба приредити у Загребу вартоломејску ноћ и побити их.

Лука Јовановић поднео је казнену пријаву судбеном столу у Загребу. И захтеваше у пријави, да се Елеговић казни због изазивања на грађански рат.

И чика Лука чека на било какво решење. Нека га бог поживи, чекаће још дуго.

* * *

И то се шири. Како Загреб пева, цвркућу села. Од кад је почела хајка на Србе, порасли су свима рогови

У недељу у вече долази слушкиња, Хрватица својој госпођи Српкињи и каже: — Помислите само! Изашла на сокак једна Влахиња, у коси са влашком тробојницом. Све смо је исчушкале, и расчупале јој косу и тробојницу. Ако још једну видимо, убићемо је. Тако смо се договориле.

Куда ово води?!

* * *

Но није се прославила само она хрватска слушкиња. Прославио се и српски „Браник“. „Браник“ је известио своје читаоце о томе, како је била преметачина код дра Жарка Миладиновића и како се др. Жарко јавио суду, па је задржан у притвору.

Одмах за тим додаје „Браник“, како му том приликом један самосталац из Срема пише ово: „Преметачину код дра Жарка Миладиновића у Руми сматрам за **прост маневар и рекламу** за пропалу радикалну странку у Срему, да се и радикали могу при идућим изборима као мученици пред народом истицати. Како ви о томе судите?!“

А „Браник“ додаје, да се он за сад уздржава од изрицања свог суда о том“.

Мени је опет неко донео тај „Браник“ у коме све то пише и питао ме је: Шта ја мислим? Има ли „Браник“ осећаја и памети.

А ја сам тога господина истерао напоље из собе, што се усуђује да ме такво што и пита. Та ако Бога знате, он још није на чисто с тим, него пита, још пита: Има ли „Браник“ срца и памети?!

* * *

Све то већма избијају гласови (као оно клинови кроз врећу) како Русија ради на томе, да Турска уступи Србији и Црној Гори једну штрафту новопазарског санџака. То би ускорило мир. И то би био ходник који би везивао Србију и Црну Гору и који би Србију изводио на море. Тиме би веле Србија добила „сунца и зрака“ те би могла дисати.

Но веле и то, да би Србија и Црна Гора морале откупити ту штрафту и дати Турској велику отштету. Не знам, да није то штампарска погрешка. Не требали то може бити да значи, да ће Турска дати отштету Србији и Црној Гори, ако приме ону штрафту новопазарског санџака. Јер онда се не би више граничила Турска са Аустроугарском. А не граничити више са тако великом и јаком државом као што је Аустроугарска, то за иста за Турску — злата вреди.

Парница због велеиздаје.

Загреб, 27. фебруара.

Већ је девет дана, од како је отпочела расправа у парници због велеиздаје, и тек на данашњој расправи довршило се преслушање првога оптуженика Адама Прибићевића. Трајало је дакле пуних шест дана. Сад долазе по реду остали окривљеници и данас је већ отпочело преслушање другог оптуженика Валеријана Прибићевића.

При испитавању А. Прибићевића на данашњој расправи стављао је питања бранитељ му др. Душан Поповић. Јер државни одветник и председник суда свршили су испитивања још на јучерашњој расправи. Др. Поповић питао је оптуженика, је ли чуо, како сељаци српски називају православну веру и народност српску, како то да Срби називају и веру своју српском вером. Испитивао га је затим о војводини српској и о војводи Стевану Шупљикцу, даље о протесту патријарха Рајачића ради Кукуљевићеве изјаве у загребачком сабору год 1881. И још многа друга питања из историје народа српског. Адам Прибићевић опширно је одговарао на сва питања свога бранитеља. Рекао је, да никад у своме животу није чуо ни од једног Србина, да се назива „Влахом“ и веру своју „влашком вером“. Тако називају нас и нашу веру наши франковачки непријатељи и државни одветник Акурти. У народу се православна вера назива и православном вером, и старом и српском вером. Али нико је, осим жандара и финанца не назива грчко-источном вером. — Што је народ и веру своју назвао српском, то је од туда, што је српска црква народна црква, што је она посветила многе успомене и обичаје народа српског што је посветила српску крсну славу, која потиче још из старих многобожачких времена. Осим тога српска је црква узела многе Србе за светитеље своје н. пр. Св. Саву Мајку Ангелину, Стевана Штиљановића, и све старе српске краљеве осим Душана Силног. И народ је српски назвао и саму веру своју српском вером.

Др. Поповић испитивао би и даље свога штићеника, али је председник сената пронашао, да је то испитивање политичког уверења и одузео је реч дру Поповићу.

После преслушања Адама Прибићевића, долази у судницу његов брат Валеријан Прибићевић и одмах започне његово преслушање.

Валеријан вели, да му је оптужница неразумљива и да дотле, док му се не каже, чим се терети, не може рећи, да ли је крив или није. Председник му каже, да је тужен ради тога, што је радио, да се Хрватска и Славонија оцепе од аустроугарске монархије, и присаједине краљевини Србији.

Оптужени: Ја сам најпре затворен ради Босне и Херцеговине, а сада ме туже ради Хрватске и Славоније. Изјављујем да нисам крив.

Председник пита Валеријана, шта му је све познато о организацијама самосталне странке, о земљорадничким задругама и о „Српском Соколу“ у вргомостском котару. Валеријан одговара, да о њима врло мало зна, јер је тамо ретко одлазио. Енергично протестира што му се стављају питања, у којима се вели, како су неки људи, нека друштва ширили некакве револуционарне пропагандe. Тражи, да му председник каже ко је и где је ширена револуционарна пропаганда, па ће одговорити на то, ако штогод зна.

На сва питања, која се тичу „Словенског Југа“ и Настићевих исказа не ће оптужени Валеријан ништа да каже, све док се не преслуша Ђорђе Настић. —

На питања о ћирилици и о слици краља Петра, тумачи оптужени Валеријан опширно развитак ћирилице по јужнословенским земљама. Каже како су се њоме служиле дипломате, како је она била раширена међу чакавцима и ширила се по Истрији. Она је била прогањана од како смо дошли у ове крајеве, па све до год. 1887. кад је као последица снаге оних, који се њоме служе, узакоњена. За слику краља Петра вели, да је сасвим природно, што се она шири и по овим крајевима, та шире се и остале слике живих европски владара.

Претседник мудро примећује, да је друга ствар, што су се ширише слике српских владара из куће Обреновића. Они су живили у пријатељству са аустроугарском монархијом. Али је опет друга ствар кад се шире слике Петра Карађорђевића, који је у вези са „Словенским Југом“ и у непријатељству са нашом монархијом.

После тога читају се нека безначајна писма и то једно Валеријаново, једно грунтовничара Боже Ђорђевића, а једно Милана Прибићевића. А после тога одгађа се расправа за сутрашњи дан.

Анексија Босне и Херцеговине и независна Бугарска.

Данашњи положај.

У Бечу и Будимпешти данашњи положај не сматрају ружичастим. Неки гласови јако их узнемирују. По тим гласовима су утврдиле: Русија снажно потпомаже Србију. Србија се непрестано оружа; руски козаци долазе јој у помоћ; настојава, да преко Турске увезе што више ратна прибора и то јој полази за рук м. Руски листови већ се позивају на то, како ће Француска и Енглеска знати већ шта им је дужност, ако Русија загази у рат. У Русији се чине велике војне спреме... Све то пружа им више изгледа на рат него на мир.

Французи о положају.

Француски лист „Тан“ пише, како је Србија извршила своју дужност према Европи, када је прихватила савет Извољског. Ако узмемо на око српску ноту заједно са руском нотом, онда морамо утврдити, да је аустроугарска у свему, што може да тражи, добила задовољштине. Када је пак тако, онда се данас мора повести реч о конференцији. Оно становиште једног дела аустријске штампе, да о конференцији може бити речи тек тада, када се Аустроугарска непосредним преговорима споразуме са Србијом, то дакле становиште не може се више одржавати.

„Пти Паризјен“ пише: У

француским дипломатским круговима влада уверење, да је Србија, када је прихватила руски савет, испунила све своје дужности према европском миру. Сада је ред на Аустроугарску да отворено каже, да ли искрено без отезања хоће споразума.

Држање Русије.

Руски листови — по извештају „Будапешти Хирлапа“ — расправљају о српској ноти, па тврде, да Аустроугарска не може избећи европску конференцију, све ако и зарати са Србијом, па изађе и као победилац из тога рата. Ако би пак између Аустроугарске и Русије дошло до прелома, онда Енглеска и Француска неће заборавити својих дужности према Русији.

Одговор Србије Аустроугарској.

По листовима се много расправља, да ли ће Србија и посебно одговорити Аустроугарској на позната саопћења аустроугарског посланика Форгача. „Локаланцајгеру“ јављају из Париза, да ће српска влада, по руском савету и утецају, свакако одговорити и то ускоро. Само је питање, дали ће одговорити непосредно Аустроугарској или посредовањем руске владе. Некоји београдски листови пишу, како је руска влада поново послала српској влади ноту, у којој је упозорава, да Србија нипошто не ступа у непосредну везу са Аустроугарском, јер то може да буде врло штетно по Србију „Будапешти Хирлапу“ пак јављају из Београда, да је српска влада ону аустроугарску ноту о трговачком уговору предала српском трговачком и финансијском министарству и ови ће ставити одговор на то саопћење. Чим то учине, онда ће министарски савет коначно одлучити о том уговору. У владиним круговима говоре, да ће српска влада у том одговору изнети, да је Србија у својој ноти од 25. фебруара (10. марта) утврдила своје становиште у ствари анексије. Према том становишту је питање анексије европска значаја, те српска влада то питање не може спојити са питањем трговачког уговора.

Отштета Србији у новрпазарском санџаку.

„Пештанском Лојду“ јављају из Београда, како у српским посланичким круговима влада велико задовољство услед једног саопћења владина. По томе саопћењу, српска је влада добила поуздано обећање од Русије, да ће Србија и Црна Гора добити земљишне отштете у новопазарском санџаку. Председник пак Народне Скупштине Јовановић изјавио је, да ће се европска конференција састати у најкраћем времену. На овој ће Русија, Енглеска, Француска и Италија изнети предлог, да се Србији и Црној Гори даде земљишне отштете у новопазарском санџаку.

Ратне припреме Србије.

Српско војно министарство сазвало је под заставе и трећи позив српске војске и војницима тога позива подељено је оружје. Аустроугарски посланик Форгач отпутовао је јуче са руским и талијанским послаником на Бањицу, да и он присуствује прегледу трећег позива, али српски официри нису му то дозволили. — На јучерањој скупштинској седници прочитан је законски предлог о накнадном кредиту од 5 милијона и 490 хиљада динара, који се има употребити на војне сврхе.

Русија се спрема на рат.

„Локаланцајгеру“ јављају из Петрограда, да се на западној руској граници, нарочито у вилнанској гувернији чине журно велике ратне припреме. Положај је врло озбиљан. И у Лавово су стигли из руских пограничних вароши извештаји, по којима знатно појачавају коњичке пукове у кијевском војном округу. У околини Проскурова већ од неког времена стално прикупљају пешачке чете.

Србија и Бугарска.

У Београду, по извештају „Будапешти Хирлапа,“ живо расправљају мисао о царинском савезу Србије са Бугарском. План о том савезу је поникао у Софији. У Београду га прихваћају с одушевљењем.

Брзојави „Застави“.

Стигли 27. фебруара.

Парница због велеиздаје

(Телефонски извештај нарочитог извештача „Заставе“.)

— ДЕСЕТИ ДАН РАСПРАВЕ. —

Загреб, 28. фебруара.

На данашњој расправи настављено је и довршено преслушање оптуженог Валеријана Прибићевића. Одмах на почетку расправе чита се једно писмо Милана Прибићевића. У њему се описују страначке борбе у српској војсци, које јој сметају да изврши, национални задатак Србије

На питање државнога одветника, шта се у писму мисли под „националним задатком Србије“ одговара оптужени Валеријан Прибићевић, да је народна задаћа српске војске, да ослободи Стару Србију и Македонију.

Даље пита државни одветник, у каквој вези стоји оптужени са америчким Србима. — Валеријан одговара, да са америчким Србима није никад био ни у каквом саобраћају. Једино год. 1905. хтео је ићи у Америку заједно са епископом Гаврилом, да проведу сједињење америчких српских цркава са српском патријаршијом. Али се од тога касније одустало.

Тиме је завршено преслушање оптуженог Валеријана Прибићевића и у судницу је дошао трећи по реду оптуженик народни учитељ Јоцо Орешчанин.

Орешчанин признаје, да је члан српске самосталне странке и да је писао у „Србобрану“ и у „Привреднику“. Нису му познати никакви тајни састанци самосталне странке Он знаде само за поузданичке састанке, на којима се редовно претресала питања о изборним стварима. А такви поузданички састанци допуштени су по закону.

На питање о шињењу ћирилице изјављује оптужени Орешчанин, да је ћирилица била уведена у Вргинмосту још пре његовог доласка за учитеља у Вргинмост. Њезину употребу потврдила је земаљска влада. Он није међу народом пропагирао ћирилицу, јер је народ српски дошао с њом у ове крајеве, од увек ју је знао и једино се њоме служио, па је није требало у народу тек пропагирати.

Под српским грбом, кога оптужује државни одветник, седи увек кр. комесар у српском народно црквеном сабору, а под српским барјацима дочекивао је народ српским од вајкада бановe и жупане. Год. 1848. борио се народ српски под српским барјаком за ћесара.

Даље вели оптужени Орешчанин, да није никад чуо међу Србима поклике, да Хрватска треба да се оцепи од аустроугарске монархије и присаједини Србији. И он не верује, да се међу Србима чули такви поклици. — Каже да није истинита обеда да је он певао химну краља Петра. Не већ и ради тога, што он не пева, јер нема гласа, а и ради тога, што му је отац те године умро, па му није било до песме.

Признаје да је основао „Српски Соко“ у Вргинмосту, али он у томе не гледа никакво зло. Сама Раухова влада потврдила је правила „Српског Сокола“ Вргинмосту. Чланови његови нису имали никаквог оружја нити међу њему било чланова са стране.

Каже да није у школи ширио међу католичком децом Српство и Српско име. Чита читанку за комуналне школе у Хрватској и Славонији, која је изишла за владе данашњег бана Рауха и у којој се наваћа да у Хрватској и Славонији живу поред Хрвата и Срби, и да су потоњи, српско-православне вере

Изјављује, да оптужница не наводи тачно исказе двојице вргомостских сведока, како ће већ и записник потврдити.

Пориче, да је био у икаквој вези са „Словенским Југом“. Он није никад у животу био у Београду и преко њега није прелазила никаква коресподенција Настићева са Адамом Прибићевићем То ће се током расправе већ утврдити.

Чита се коресподенција оптуженог Орешчанина са Светозарем Прибићевићем. Сва писма између њих односе се на припремање око саборских избора.

Оптужени Орешчанин пориче даље, да је постојао какав бојкот Хрвата са српске стране. А кад би постојао, као што није, он би био његов противник, јер је он увек био против оних, за које је уверен, да нису искрено заузети за заједнички рад између Срба и Хрвата на добру отаџбине, па припадали они ма којој народности

Иза тога одгађа се расправа за понедељак.

* * *

Угарски сабор

Будимпешта. Идућа саборска седница биће 18. о. м.

Будимпешта. Кошутова странка држи своју конференцију 17. о. м.

Поплава.

Између општина Бенк и Мођороша излила се Тиса и око 800 јутара оранице је потопила.

Статистика Цариграда.

Према последњем попису имаде у Цариграду и 'цариградским предграђима 1, 321.000 становника. Од тога је само по милиона Турака, а остали су Грци, Јермени, Срби' Бугари, Јевреји и друге народности У Цариграду имада 227 већих и 664 мањих џамија, 114 цркава и 41 синагога (јеврејских боломона.) Кућа имаде у Цариграду 180.000, дућана 24.000, великих школа 188, вероисповедних школа 177, 483 велике трговачке куће, 169 купатила и 45 муслиманских читаоница. Но има у њему нешто, што у толиком броју нема нигде на свету У Цариграду имаде ванредно велик број паса Тешко је одредити тачан број цариградских паса, али се рачуна, да ће их најмање бити 20.000

Одговорни уредник
Константин Брадваровић.

!! НА ЗНАЊЕ !!

Налазим се побуђен, до знања ставити, да се моје брашно у ТЕМЕРИНСКОЈ УЛИЦИ Бр. 44. у кући г. Ђоке Сланкаменца, ЈЕДИНО у којој радњи, која носи моју фирму и у којој је продавац г. Стева Коларски, продаје

ВАЛТАЗАР ФАЈТ,
парна млина,
Нови Сад.

119 6—6

Потребујем
једног селхерског момка
који је вичан касапском занату.
Ступити може одма.
Стеван Клаузер
Беочин.
277 1—3

ПОТРЕБУЈЕМ
ДВА ПАПУЧАРСКА ПОМОЋНИКА
који одма могу ступити. Плаћа по заслузи.
Коста Цветковић,
папучар у **Осеку**.
279 1 3

У ПАЖЊУ!
ПРАВЕ ИСТОЧНЕ ЋИЛИМОВЕ
(ТЕПИХЕ)
управо донешени из Цариграда
Бавиће се овде 15 дана, а станује у Новом Саду у Фрање Ракоција улици бр. 2.
С поштовањем
М. Габаи-Дамат.
280 1 5

ТРАЖИ СЕ
црквењак — певац.
Мартоношка српска православна црквена општина, тражи себи црквењака-певца, који ће дужан бити држати леву певницу.
Компетенти нека се лично пријаве 6. (19) марта о. г. када ће им се гласови пробати
Плата по погодби.
Мартонош, 24. фебруара (9. марта) 1909. г
Марко Еремић,
председник.
Милорад Петаковић,
перовођа.
353 2—3

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.